

Handläggare:
Ulla Fredriksson, 508 36 216

Till
Äldrenämnden
den 14 september 2010

Remissen om sjuksköterskors specialistutbildning - vilket slags examen? (Högskoleverkets rapport 2010:5 R)

Remissyttrande till kommunstyrelsen

Äldreförvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden beslutar att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Gunnel Rohlin
direktör

Raili Karlsson
avdelningschef

Sammanfattning

Utbildningsdepartementet har remitterat Högskoleverkets rapport 2010:5 R "Sjuksköterskors specialistutbildning – vilket slags examen?" till bland andra Stockholms stad för yttrande.

Rapporten beskriver två olika modeller för specialistutbildning, yrkesexamina och generell examen. Utav dessa två anser äldreförvaltningen att en generell examen med uppföljande fördjupningskurser är att föredra under förutsättning att Högskoleverket får mandat att specificera vilka kunskaper en examen ska ge. Det är viktigt att utbudet av fördjupningskurser motsvarar verksamheternas behov och utbildningen bör därför utformas i samverkan av högskola och vårdgivare. Äldreförvaltningen anser också att samma examensbeteckning ska rendera i samma kompetens oavsett högskola.

Det är äldreförvaltningens förhoppning att en framtida utredning där både sjuksköterskans grundutbildning och möjlighet till specialistutbildning liknande läkarnas skulle komma till stånd.

Äldreförvaltningen föreslår äldrenämnden att anta förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Bakgrund

Stockholms stad, kommunstyrelsen har mottagit från Utbildningsdepartementet en remiss för yttrande angående Högskoleverkets rapport 2010:5 R "Sjuksköterskors specialistutbildning – vilket slags examen?" Kommunstyrelsen har remitterat ärendet till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, äldrenämnden samt till stadsdelsnämnderna Bromma, Hägersten-Liljeholmen samt Kungsholmen för yttrande senast 23 september 2010.

Ärendet

Sveriges regering gav 2009 Högskoleverket i uppdrag att föreslå hur specialist-sjuksköterskeexamen bör utformas så att det motsvarar de krav vården ställer.

Rapporten påpekar att det inom vården sker kontinuerligt förändringar som påverkar behovet och krav av ändrade kunskaper. Antalet vårdplatser inom slutenvården blir allt färre med allt kortare vårdtider. Andelen äldre i befolkningen ökar samtidigt som också andelen äldre med flera sjukdomar och olika slag av funktionsnedsättningar ökar. Vård i livets slutskede kommer att vara en allt viktigare del av vården. Det skapar högre krav på sjuksköterskor, både specifika förmågor och bred kompetens, så att de kan ge avancerad vård utanför sjukhuset. Samtidigt ska all vård vara patientcentrerad vilket i sig ställer stora krav på samordning mellan olika vårdgivarna. Det ökade kraven medför ökat behov av specialistutbildning för sjuksköterskorna.

Vårdgivarens krav på specialistutbildade sjuksköterskor varierar. Vissa verksamheter har klart definierat vilken specialistutbildning som krävs för att arbeta som sjuksköterska inom verksamheten medan sjuksköterskor i andra verksamheter har samma roll och uppgifter oavsett utbildning. I rapporten framkommer även att en vanlig uppfattning hos vårdgivare är att grundutbildningen till sjuksköterska är

bristfällig och varierar så mycket så att det skapar osäkerhet om vad sjuksköterskorna har med sig in i specialistutbildningen.

Idag finns det två parallella utbildningsvägar till specialistkompetens för sjuksköterskor, yrkesexamen och generell examen. Generell examen baserar oftare än yrkesexamen på fristående kurser som studenten väljer och därmed kan utbildningen variera. Det är lärosätet som avgör om kurserna kan ligga till grund för en examen. Yrkeskopplingen till generell examen är inte given som det är till en yrkesexamen. Det är respektive högskola som ansvarar och beslutar om utbildningens innehåll och utformning för att studenterna ska nå de mål som Högskoleverket angett. Innehållet kan därmed variera mellan lärosäten. Ytterst kan Högskoleverket dra in examenstillstånd om utbildningens kvalitet är för låg.

I rapporten visas en tabell som anger att antalet examinerade specialistsjuksköterskor under 2000-talet successivt ökar. Däremot är antalet examinerade specialistsjuksköterskor med inriktning vård av äldre konstant lågt med en minskande tendens. Av landets 26 lärosäten erbjuder 14 specialistutbildning ”vård av äldre”, under läsåret 2008/09 examinerades 38 sjuksköterskor.

Rapporten beskriver två olika modeller för specialistutbildning, yrkesexamina och generell examen. En modell är yrkesexamen med tre möjliga alternativ;

- a) specialistsjuksköterskeexamen där det av examensbeviset framgår vilken inriktning som examen avser (dagens modell)
- b) specialistsjuksköterskeexamen utan angivna inriktningar. Lärosätet och arbetsmarknaden ansvarar för att definiera vilka utbildningar som krävs för att ge den kompetens som arbetsmarknaden behöver
- c) uppdelad specialistsjuksköterskeexamen i flera olika examina.

Enligt utredningen är mellersta alternativet det mest flexibla men har nackdelen av att utbildningens längd är densamma oavsett vilket behov i vården den ska täcka. Den andra modellen med en generell examen (magister examen) är betydligt mer flexibel än yrkesexamen, då det finns helt andra förutsättningar att anpassa utbildningen till kunskapsutvecklingen i vården. Nackdelen är att det inte finns någon kontroll om lärosätet har tillräcklig kompetens att ge utbildningen i form av prövning av examenstillstånd eller krav på samarbetet mellan vårdgivare och högskola. Oklart är även hur det skulle påverka möjligheter för sjuksköterska med äldre utbildning att studera. Ytterligare en annan modell tas upp i rapporten som tidigare utredning ”Behörighetsutredningen” (1996) påvisat skulle vara den bästa modellen för sjuksköterskorna. En specialistutbildning som liknar läkarnas specialistutbildning dvs. ST-tjänstgöring som följer ett individuellt utbildningsprogram. Utbildningen innebär tjänstgöring inom en specifik verksamhet med utsedd handledare.

Remissen om sjuksköterskors specialistutbildning - vilket slags examen? (Högskoleverkets rapport 2010:5 R)

Högskoleverket har inte behandlat denna modell då genomförandet av modellen skulle kräva en omfattande utredning av regelverk och finansiering och ligger utanför Högskoleverkets uppdrag.

En viktig del i specialistutbildningen är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). För att kunna ta emot studenter krävs idag att verksamheterna har tillgång till handledare med lägst magisterexamen. Avsaknaden av den kompetensen gör att det är svårt att tilldela studenterna praktikplats. I rapporten framgår att vårdgivare anser att lång yrkeserfarenhet kombinerad med handledarutbildning eller pedagogisk utbildning borde kunna vara ett alternativ. Rapporten påpekar att ansvaret för VFU bör tydliggöras liksom kvalitetssäkras så att den ligger på rätt nivå. Verksamheter som kan ta emot studenter för VFU kan erhålla ersättning. Ersättningen är dock mindre för kommunerna än för landstinget och ibland ges ingen ersättning alls, något som är till stor irritation hos kommunerna.

I rapporten konstateras att vårdgivarna inte alltid har kontroll på vilken kompetens som faktiskt finns och måste bli bättre på att kartlägga behovet av kompetens. För att kunna möta behovet i verksamheterna måste lärosäten med yrkesutbildningar ha hög kompetens inom yrket och kunna ge flexibla studieformer med bl.a. möjlighet till deltidstudier. Specialistutbildningen behöver vara flexibel som följer de förändringar som sker inom vården och motsvarar vårdens kompetensbehov i framtiden. Behovet av samverkan mellan parterna framkommer i rapporten som beskriver några goda exempel t.ex. Stockholms läns landstings samarbete med Karolinska institutet som lett till att landstinget därmed har fått mer inflytande över utbildningen. Rapporten påpekar att det därför är viktigt att utbildningen utformas av högskola och vårdgivare tillsammans för att utbildningen ska få hög yrkesrelevans. Högskoleverket ber därför regeringen att få i uppdrag att utreda hur högskolan och vården samarbetar.

Högskoleverket konstaterar att berörda parter har en samsyn om behovet av ytterligare utbildning för sjuksköterskor, utöver grundutbildningen men att det finns stora åsiktsskillnader om hur denna utbildning bör utformas. Det finns för- och nackdelar med de två förslag som anges i rapporten, yrkesexamina eller en generell examina som gör att Högskoleverket anser sig ha svårt att entydigt förespråka någon av dem.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och planering. Kommunstyrelsens pensionärsråd och äldrenämndens handikappråd har tagit del av ärendet den 7

september 2010. De fackliga organisationerna har tagit del av ärendet i förvaltningsgruppen den 8 september 2010.

Äldreförvaltningens synpunkter

Äldreförvaltningen är positiv till att behov av framtida specialistutbildning för sjuksköterskor har granskats.

Inom äldrenämndens verksamheter, som omfattar vård- och omsorgsboenden och hemtjänst i ordinärt boende finns behov av specialistsjuksköterskor med inriktning mot vård av äldre. Den avancerade hälso- och sjukvården som bedrivs redan idag inom äldreomsorgen, ökande äldrebefolkning med multipla diagnoser samt de ökade krav som med all sannolikhet kommer att ställas i framtiden kräver specialistkompetens av sjuksköterskan. Sjuksköterskan måste ha en god teoretisk och praktisk kunskap samt förmåga som möjliggör utformandet av en god och säker evidensbaserad hälso- och sjukvård till den äldre. Det är viktigt att sjuksköterskan kan erhålla denna kompetens via sin högskoleutbildning. Äldreförvaltningen finner det därför viktigt att utbildningen utformas i samverkan av högskola och vårdgivare.

Äldreförvaltningen anser att den verksamhetsförlagda utbildningen måste ses över bl.a. vad gäller krav på tillgång till handledare med lägst magisterexamen samt ersättning till vårdgivare som tar emot studenter. Ersättningen måste bli samma oavsett vårdgivare. Äldreförvaltningen menar, i likhet med rapporten att specialistutbildad sjuksköterska med lång yrkeserfarenhet i kombination med handledar-/pedagogiskutbildning ska vara ett möjligt alternativ som handledare.

Äldreförvaltningen delar Högskoleverkets åsikt om att båda modellerna som redogjorts i rapporten har både för- och nackdelar. Äldreförvaltningen anser att det är viktigt att en specialistutbildning ger samma möjlighet som en magisterexamen till ytterligare vidareutbildning. Det är av stor vikt att sjuksköterskan förvärvar den kunskap och kompetens som behövs för att kunna vara behörig som specialist inom ett område. För att en generell examen ska vara den mest lämpliga måste Högskoleverket ha behörighet att reglera dess innehåll för att kvalitetssäkra utbildningen dvs. rättighet att specificera vilka kunskaper en examen ska ge. Därmed skulle en generell examen vara att föredra med uppföljande fördjupningskurser inom specifika områden t.ex. äldreomsorgen. Detta skulle möjliggöra för en sjuksköterska att ändra yrkesinriktning under arbetslivet utan att behöva genomgå hela specialistutbildningen flera gånger om. Det kräver dock att kursutbudet är

Remissen om sjuksköterskors specialistutbildning - vilket slags examen? (Högskoleverkets rapport 2010:5 R)

106 64 Stockholm. Swedenborgsgatan 20 B
Telefon 508 36 205. Fax 508 36 248
aldreforvaltningen@stockholm.se

www.stockholm.se

väluppbyggt både vad gäller innehåll, antal utbildningsplatser och utgår ifrån aktuella och framtida behov i vården.

Det är viktigt att sjuksköterskan under sin specialistutbildning och fördjupade kurser har inhämtat den kompetens hon/han behöver, både teoretiskt och praktiskt för att kunna bedriva en kvalitetssäker hälso- och sjukvård inom äldreomsorgen.

Enligt äldreförvaltningens åsikt är det viktigt att samma examensbeteckning inrymmer liknande kunskaper och kompetens oavsett vilken högskola som bedrivit utbildningen. Precis som anges i rapporten anser äldreförvaltningen att centrala riktlinjer för vad utbildningen ska innehålla och vilken kompetens studenten ska uppnå skulle säkerställa och klargöra utbildningarna och förmodligen även göra dem mer attraktiva.

Äldreförvaltningen anser att kompetensutveckling också är ett individansvar och borde vara av eget intresse. Arbetsgivaren bör dock uppmuntra specialistutbildningar genom att finna system som underlättar och stimulerar utbildning.

Även äldreförvaltningen delar den uppfattning som återges i rapporten om att grundutbildningen delvis är bristfälligt. Det hade varit önskvärt om rapporten även hade utrett denna del i sjuksköterskans utbildning. Grundutbildningens innehåll påverkar specialistutbildningens utformning. Under sin utbildning måste studenten få möjligheter att få både teoretiska och praktiska färdigheter i basala grundläggande uppgifter såsom kunskaper om äldres hälsa, hygien och förmåga att arbeta i team för att kunna fullgöra sina åtaganden i det vardagliga arbetet som sjuksköterska. En utbildning som dåligt förbereder för yrkeslivet slår hårt mot sjuksköterskans möjlighet till anställning och är slöseri av samhällets resurser.

Äldreförvaltningen delar Behörighetsutredningens påstående och skulle se positivt till att en framtida vidareutbildning för sjuksköterskor skulle likna läkarnas specialistutbildning s.k. ST-tjänst. Utbildning som ger många fördelar för både sjuksköterska och arbetsgivare. Teoretiska och praktiska färdigheter som tydligt är kopplat till verksamhetens behov, utsedd handledare och tryggad inkomst under sin specialistutbildning skulle sannolikt öka intresset. Det skulle vara välkommet med en utredning för att se över sjuksköterskans grundutbildning och specialistutbildning liknande läkarnas skulle kunna komma till stånd.

Äldreförvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Bilaga

Högskoleverkets Rapport 2010:5 R ”Sjuksköterskornas specialistutbildning – vilket slags examen?”

Remissen om sjuksköterskors specialistutbildning - vilket slags examen? (Högskoleverkets rapport 2010:5 R)

106 64 Stockholm. Swedenborgsgatan 20 B
Telefon 508 36 205. Fax 508 36 248
aldreforvaltningen@stockholm.se

www.stockholm.se